

עין משפט
גזר מצוה

לב:

שִׁדְרָן שֶׁ לֹא־בִּי, ברייתא דפ' המפלת (גדה דף כו. וסס) מסייעת ליה לר' פריק דתני אושעיא זעירא דמן חזרייא חמשה שיעורין טפח וקא חשיב שדרו של לולב ושמואל לא חייש דלא מיתניא צי ר' חייא ורבי אושעיא^(א) **צא** מהן שלשה להרם והשאר לא־בִּי.

פירש הקונטרס והרביע שהוספ' בלולב יהא בטפח (א) כאלו ויש ספרים שכתוב בדיהא וטפח בלולב ובכל ענין שנפרש לא מיתוקמא ההיא^(א) [דתניא] (גדה דף כו.) חמשה שיעורין טפח כר' טרפון דטפח בלולב אינו שזה לאחריים^(א) **דל־בִּיא**, עץ ערמון קשטניי"ר קלוע הוא כך פי' בקונטרס ובפרק אס אינן מכירין (ר"ה דף כג. וסס) חשיב ליה גבי עשרה מיני ארזים הן ואומר רבינו חס דלין זה קשטניי"ר שאינו קלוע: **ד־רְבִיָּה** דרבי נועם. והאי מצדו את הידים כקוים שראשי עלין עשויין חדין כחמט:

האמת והשארם אהבו. וזה אינו לא אמת ולא שלום שהוא עשוי לסס המות כך פירש הקונטרס ועל חסם הוחק לומר טעם בפני עצמו אכל קרא דכל חד שיץ אתריייהו ומתון פירושו משמע דהירדוף היינו הרדופי בפרק אלו טרפות (חולין דף נח:) אחותם דס והמעושנת ושאלכלה הרדופי שהוא סס המות לזהמה ואי אפשר לומר כן כדמוכח בפ' כל שעה (פסחים דף נט. וסס) גבי מרור דקא חשיב הרדופי גבי ירקות שאדם יואל בזהן ידי חובתו בפסח והירדוף פסל התם משום דמה מלה מין ורעים אף מרור מין ורעים אלא היינו דלא חשיב לא נועם ולא שלום לפי שראשי עלין חדין ועוקלין את הידים והאי טעמא לא הוי מלי למימר גבי מרור שיכול לבתשו או להסיר עוקליו ולאכול אכל הכא גבי נטילת לולב כריך כל המניינס כדרך גדילתן:

ת־ל־ת־א טרפי בחד קינא. שלשה עלין צקן קינא. ארבעין מתוך עוקץ אחד כדפירש בקונטרס וכן פירש תרי וחד שני עלין צעוקץ אחד ועלה אחד מלמטה ועולה ורוכב על השנים וחומרא גדולה הוא דאינו מנזי ושמא בחד קינא מיקרי כשהם סמוכים ודזוקים זה בזה אע"פ שכל אחד צעוקא^(א) (ומיניה) תלתא בקינא חד הוו יתני כדלמר פרק הכונס (ב"ק דף נח.) שלשה דקלים^(א) בשורה אחת וכמו כן שלשה עלין^(א) [אינן] מעוקץ אחד^(א):

ואימא

ו**איכא** דרמי ליה מירמא תנן ציני הר הברזל

כשר והתניא פסולה אמר אביי לא קשיא כאן שראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה כאן שאין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה^(א) אמר רבי מריון אמר ר' יהושע בן לוי ואמרי לה תני רבה בר מרי משום רבן יוחנן בן זכאי שתי תמרות יש בגיא בן הנם ועולה עשן מביניהם וזהו ששנינו ציני הר הברזל כשרות וזו היא פתחה של גיהנם:

לולב שיש בו שלשה טפחים: אמר רב יהודה אמר שמואל *שיעור הדס וערבה שלשה ולולב ארבעה כדי שיהא לולב יוצא מן ההרם טפח ורבי פריק אמר רבי יוחנן ^(א)בשדרו של לולב צריך שיצא מן ההרם טפח תנן^(א) לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר אימא וכדי לנענע בו כשר מר כדאית ליה ומר כדאית ליה תא שמע שיעור הדס וערבה שלשה ולולב ארבעה מאי לאו בהדי עלין לא לבד מעלין גופא^(א) שיעור הדס וערבה שלשה ולולב ארבעה ר' טרפון אומר באמה בת חמישה טפחים אמר רבא שרא ליה מריה לר' טרפון השתא עבות שלשה לא משכחינן בת חמישה מבעיא כי אתא רב דימי אמר אמה בת ששה טפחים עשה אותה בת חמישה צא מהן שלשה להרם והשאר ללולב כמה הוו להו תלתא ותלתא חומשי קשיא דשמואל אדשמואל הכא אמר רב יהודה אמר שמואל שיעור הדס וערבה שלשה והתם אמר רב הונא אמר שמואל הלכה כרבי טרפון לא דק אימר דאמרינן לא דק לחומרא לקולא מי אמרינן לא דק כי אתא רבין אמר ג'אמה בת חמישה טפחים עשה אותה ששה צא מהן שלשה להרם והשאר ללולב כמה הוו להו תרי ופלגא סוף סוף קשיא דשמואל אדשמואל לא דק והיינו לחומרא לא דק דאמר רב הונא אמר שמואל הלכה כרבי טרפון: **בַּתְּנִי** יהדס הגזול יהויבש פסול של אשרה ושל עיר הנדחת פסול נקטם ראשו נפרצו עליו יאו שהיו ענביו מרובות מעליו פסול ואם מיעמן כשר ואין ממעמיץ ב"מ: **גַּב'** תנו רבנן יענף עץ עבות שענפיו חופין את עצו ואי זה הוא הוי אומר זה הדס ואימא זיתא בעינן עבות וליכא ואימא בעינן דולבא אמר אביי ²דרכיה דרכי נועם וליכא רבא אמר מהכא ³האמת והשלום אהבו תנו רבנן קלוע כמין קליעה ודומה לשלשלת וזהו הדס רבי אליעזר בן יעקב אומר ענף עץ עבות עץ שמעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה הדס תנא עץ עבות כשר ושאינו עבות פסול היכי דמי עבות אמר רב יהודה יהוהא דקיימי תלתא תלתא טרפי בקינא רב כהנא אמר אפילו תרי וחד רב אחא בריה דרבא מהדר אתרי וחד הואיל ונפיק מפומיה דרב כהנא אמר ליה מר בר אממר לרב אשי אבא הלההוא הדס שומה קרי ליה ת"ר נשרו רוב עליו ונשתתירו בו מיעוט כשר ובלבד שתהא עבותו קיימת הא גופא קשיא אמרת נשרו רוב עליו כשר והדר תני ובלבד שתהא עבותו קיימת כיון דנתרי להו תרי עבות היכי משכחת לה אמר אביי משכחת לה באסא

בחד קינא כל שכן דכשר הואיל ונפק מפומיה דרז כהנא: אלא לשהא. דמרי וחד הדס שוטה

לולב הגזול פרק שלישי סוכה

ו**איכא** דרמי להו מירמא. למתני' וצרייתא ואגב רמיא דידהו אתמר דלצי לשנויייהו: שפי סמרות. שני דקלים: גיא צן הנס. סמון לירושלים: שיהא לולב יואל למעלה מן ההדס. כשם שהוא גבוה במינו מכולן: שדרו. לבד^(א) שהעלים ארוכים למעלה לאחר שכלתה השדרה שאין עוד עלין צדוקין ועולין צו: אימא וכדי לנענע. ומה שיואל למעלה מן האגד הוא המונענע: למר

כדאיס ליה כו'. לשמואל טפח עס עליו ולר' יוחנן טפח שדרה: מאי לאו כהדי עלין. ומיוצמא דר' יוחנן: **באמה צת חמשה**. קא סלקא דעמיה דהכי קאמר כריך להיות הדס וערבה אמה צת חמשה טפחים: שרא ליה מריה. ימחול לו רבינו כלומר כריך הוא לבקש מחילה על דבריו: **עצום שלשה לא משכחינן**. שלשה טפחים איין אלו יכולין למאוס שיהא עצום כראוי קלוע כמין קליעה ודומה לשרשרת כדלקמן ורוב הארוכין הדס שוטה הס והוא אומר לנו באמה צת חמשה ומטרים על ישראל: כי **אסא רב דימי**. פרשה לדר' טרפון ואמר דהא דר' טרפון חומרא וטא' היא דליהו נמי שלשה קאמר אלא שמשער בטפחים גדולים וה"ק ליה לתנא קמא הטפחים האלו יהו גדולים שיהו חמשה מהן ממלאין אמה ציונית שהן ו' טפחים ציוניים: **אמה צת ששה**. חמון בטפחים גדולים ועשה הימנה חמשה חלקים וצתן משער שלשה להדס וטפח יותר בלולב: **והשאר בלולב**. רביע^(א) שהוספת בלולב יהא בטפח גדול כאלו: **כמה הוו להו**. להדס וערבה תלתא טפחים ציוניים ותלתא חומשי: לא דק. שמואל בשיעוריה ונקט שלשה: **אמה צת חמשה טפחים**. ציוניים חלוק אותה לששה חלקים בטפחים קטנים וצתן שיעור שלשה להדס וארבעה בלולב ורבי טרפון לקולא והכי משמע מלמיה בצרייתא דקאמר ליה לתנא קמא אומן שלשה טפחים שאנו משערין בהן וסמם שלשה טפחים חצי אמה הן טפחים הללו קטנים יהיו ולא יהו אלא חצי אמה באמה צת חמשה: לא דק. שמואל בשיעור (א) שלשה דסגי בתרי ופלגא כר' טרפון: **בַּתְנִי'** נפרלו עליו. נשרו: **ענביו**. פרי שזו שדומה לענב: **גַּב'** ענף עץ עבות. שכולו ענף שהעץ מחופה בעלין ע"י שכן עשויין בקליעה ושוכנין על אפייהן: **ואימא זיתא**. כולו עלין ארוכים ורופים ומתוך שהן מרובין מכסין את העץ: **בעינן עבות**. מעשה שרשרת שיהו מורכבין זה על זה: **דולבא**. עץ ערמון קשטניי"ר קלוע הוא אכל איין עליו לרופין לכסות כל עלו: **הירדוף**. כמין קליעה עשויין עליו: **דרדי נועם**. והאי מצד צרין את הידים כקוים שראשי עליו עשויין חדין כחמט: **האסם והשלוס אהבו**. וזה אינו לא אמת ולא שלום שהוא עשוי לסס המות: **תלתא תלתא** יוצאין מתוך עוקץ אחד: **פרי וחד**. שני עלין צעוקץ אחד ועלה אחד מלמטה ועולה ורוכב על השנים: **מהדר אפרי וחד**. אף על גב דתלתא קרי ליה: **רוכ עניו**. תרי מכל עצות:

אסא

מסורת הש"ס

(א) שיעורין יט. ע"ש, (ב) גדה כו., (ג) [לעיל כט:], (ד) [מוסף פ"ב ה"ט:], (ה) [בס"א: רביעין], (ו) [וי"ע מוס' מהו כו. ד"ה שדרה], (ז) ר"מ, (ח) נצי מוס' שס:, (ט) גי' ר"מ וכן לא כמו, (י) ר"מ, (כ) [וי"ע מוספות כ"ב זכ: ד"ה גבין],

תורה אור השלם

1. ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדור כפת ומיזים וענף עץ עבת וְעֵרֵב נָחַל וּשְׁמַחֲתֶם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: ויקרא כג מ

2. לְדִרְכֶּיהָ דִּרְכֵי נַעַם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם: משלי ג יז

3. בַּה אָמַר יְיָ צִבְּאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הַיּוֹם הַזֶּה יִשְׁאֲרוּ וְיִזְכְּרוּ לַבֵּית הַיְיָדֵה לִשְׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲרִים טוֹבִים וְהָאֲמַת וְהַשְׁלוֹם אֲהָבֶה: זכריה ח יט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שדרו לבד מעלין שהעלים: (ב) ד"ה לא דק וכו' בשיעורא ונקט שלשה דסגי: (ג) תוס' ד"ה לא חמין וכו' בטפח גדול כאלו: (ד) ד"ה תלתא וכו' שלשה דקלים בשורש אחד וכמו כן:

גליון הש"ס

גמ' ואיכא דרמי ליה מירמא. כעין אלו לעיל דף כו ע"א ר"ה דף כו ע"ב צ"כ דף יט ע"א ודף כו ע"ב:

לעני רש"י

קשטניי"ר. עץ-ערמון.

רבינו חננאל (רמשיך)

טפחים באמה בת ו"ו שהן חצי אמה, ולחכמים אאלו טפחים, (ג) שיעור [הדס] חצי אמה ג' טפחים, וג' חומשיין. הכא אמר שמואל הלכה כר' טרפון דאמר חמין, והתם אמר שיעור הדס וערבה ג' רבובין, דאמר ג' באמה בת ה' טפחים שהן חצי אמה וג' חומשיין. ושנינן היינו דלא דק שאמר ג' וג' חומשיין. והא הלכה היא ג' בלבד, וזהו לחומרא לא דק. (א) ירושלמי תני הדס וחורבה ג' ולולב תני ד', (ז) כרב דימי דאמר באמה בת ה' דברי ר' טרפון, וחכמים אומרים באמה בת ו"ו. על דעתיה דר' טרפון פושטין וברבינן, על דעתיה דרבנן פושטין דקיקין. לולב טפח, שדרו של לולב צריך להיות היוצא מן ההדס טפח, שלייתא טפח. ת"ר וענף עץ, עץ שנשפיו חופין את עצו, הוי אומר זה הדס כו. ת"ר קלוע כמין קליעה ודומה לשלשלת וזהו הדס. ר' אליעזר בן יעקב אומר עץ שטעם עצו פרי עבות, ואיזה זה הדס.

בד א מיי פ"ו מהלכות לולב הלכה ח סמג עשין מד טו"ע א"ח ס' תרי טקיף ב:

בב ב מיי שס טו"ע ג ש טקיף ב: כו ג טו"ע שס טקיף ב: כו ד מיי פ"ח מהלכות לולב הלכה א סמג עשין מד טו"ע א"ח ס' תרמט טקיף ב: בב ה מיי וסמג שס טו"ע א"ח ס' תרמו טקיף ו:

בב ו מיי שס הלכה ה טו"ע שס טקיף ב: ל ז ח מיי שס פ"ו הלכה ב טו"ע שס טקיף ג:

מוסף רש"י

שדרו של לולב. וזה גז הששו שדרה של כהנא, שהחיות והלגנות מחוברות בה מיכן ומיכן כמו ג' הלולב גל מחיות ועליו עלין מיין [ומיין] ואמנעו חלק ועולה כמקל, ואותה שדרה האתמעת כריך שהיא יואל למעלה מן ההדס והערבה טפח לבד מה שהעלין ארוכין למעלה לאחר שכלתה השדרה שאין עוד עלין מדוקקין ועלין זו (סידור רש"י ס"ו רעג.) צריך שיצא מן ההדס טפח. לבד אורך העלין, שדרה קרי כל זמן שהעלין הולקין ומתמזגין ומתסיפין ואחר שכלתה השדרה גוצהין אורך העלין למעלה (גדה כו.) אימא וכדי לנענע בו. שלשה טפחים טפח השדרה כנגד אורכו של הדס וטפח יותר כדי לנענע, בדעיקן נענע כדלקמן (ז): מעלה ומוריד מליך ומציל לגזור רוחות רעם וטללים רעים (ועיל כח.) ענביו מרובות מעליו פסול. דהוא ליה מומאר ולה הכר הוא (ועיל ר"א.) ואין ממעמיץ ביר"ט. משום צמות שדומה למתקן כלי ומכשירו (לקמן ג.) דמתקן מנה להסיר את הפסול (ועיל ר"א.)

רבינו חננאל

כל לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו כשר. אמר ר' יהודה אמר שמואל שיעור הדס וערבה ג' ולולב ד', כדי שיהא לולב יוצא מן ההדס טפח. ואקשינן ממתני' כל לולב שיש בו ג' טפחים וכו'. ומתריצין אימא וכדי לנענע בו כשר, מר כדאית ליה ומר כדאית ליה. גופא שיעור הדס וערבה שלשה טפחים ולולב ארבעה, ר' טרפון אומר באמה בת ה' טפחים. אמר רב הונא שרי ליה מריה לר' טרפון, השתא עבות ג' טפחים שהן חצי אמה לא משכחינן. באמה בת חמשה טפחים, מאילו התפחים הגדולים שהן הג' טפחים, חצי אמה ושלשה חומשי טפח, מי משכחינן. (באמה בת ה'). (א) דאמר רבי דימי דאמר באמה בת ששה טפחים עשה אותה [הך], כלומר חלוק הטפח השישי על ה' טפחים, יבא [ל]כל אחד טפח וחומש טפח, צא מהם ג' להדס וטפח, נשאר מן

האמה של ה' טפחים אחד חומש. ואמר שמואל הלכה כר' טרפון דאמר באמה בת ה' [ולמעלה אמר שיעור הדס וערבה ג' טפחים] ושנינן לא דק, אמר ג' ושיעורו יתר. ומתמיהין אימור דאמרינן דלא דק לחומרא, אבל זה לקולא הוא, כי החובה ג' טפחים וג' חומשי טפח כר' טרפון, והוא אמר שיעור הדס וערבה ג' טפחים בחכמים. ומתריצין לה (כדרכא) [כדריבין] דאמר, אמה בת ה' עשה אותה ששה. פי', אמה (כ)שאמר תנא קמא שיעור הדס וערבה ג', השיב ר' טרפון בתימא, באמה בת ה' טפחים אתה אומר, אינם אלא ג' באמה של ו"ו טפחים. כמה הוו להו לר' טרפון ג'

^[א] נראה דל"ץ כי תנא רב דימי אמר באמה וכו'. (א) אלו ג' ל"ל ולחכמים באלו ג' טפחים שכן שיעור חצי אמה של ג"ט. (ג) כהני' הווא הירושלמי להלן אמר ד"ה ת"ר נשרו וכו' והעמקתיו חצי מפני הענין. (ד) לכאורה היה נראה דמתחלק התיבות כאן וי"ל בלולב ד' באמה צת דברי רש"י וכתב' באמה צת ו' על דעתיה וכו' פוסקין כרבנן [וכר דימי לעיל ל"ב ב' עץ דעמיה דרבנן וכו' כ"ל].